

rossz és rosszabb közt, mint erős gerenda,
átparázslík egy Memphis cigaretta,
a Felsőbb Énnek nincs több, ami fáj.

A falak hült helyén Dávid király.

Ferdinandy György

SZIMBIÓZIS

Nyirkos, szürke nap. Barátságtalan. Még nem dőlt el, hogy visszajön a tél, vagy készül már a tavasz. A város zúg, dübörög a mélyben, a lábam alatt. De itt fent csend ül a tájon, temetőhöz illő nagy nyugalom.

Az árok partján még hó gőzölög az avarban. Párás reggel. Van ebben valami ünnepeles. Elfelejtettem, hogy milyenek az évszakok. Az még csak hagyján, hogy a nyár vagy az ősz. De az átmenetek kiestek a fejből negyven év alatt. A hosszú várakozások, amikor olyan nagy a csend, hogy még a bimbók pattanását is hallani.

A trópuson egész évben egyformák a napok. Jönnek-mennek, elhalnak, mint hullámok a homokban. Egyik a másik után, fölöslegesen.

Lépegetek a nyirkos avarban. Meglátogatom apámat. A barátaimat. Itt vannak mind, a temetőkert csupasz gesztenyefái alatt. Hallgatom a köd csöpögését. Minden ismerős körülöttem: a hó illata, a pára. A város zúgása a mélyben, ez a szürke félhomály, se tél, se tavasz.

Bartók síremléke is itt áll. Hazahozták, azt mondják, diadalmenetben. Minden állomáson megállt a vonat. Ez volt a jel: véget ért a száműzetés. A negyvenéves sivatag.

És lám itt vagyok én is. Hazajöttem. Engem ugyan nem vártak virággal, de velem is minden állomáson megállt a személyvonat.

Tudom persze, hogy triviális ez a külvárosi séta. Ünnepelessé az teszi, hogy negyven éve várom ezt a napot. Vagyis, megint csak, nem a valóság számít, hanem a káprázat és az ábránd, ami a felületekre tapad.

Az ötvenhármas levisz a Kis Ferenc térről a budai garázsba. Ez itt ugyan már nem a Kis Ferenc tér, munkásköltőkről ma már nem neveznek el köztereket. De az ötvenhármas útvonala változatlan.

Lent, a garázs kaptárában zúgnak a buszok. Ezt a percet is negyven éve várom. Rágyújtok, elbáméskodom.

– Tessék! – szól rám a személyzetis. Velem egykorú ember. Nem ismer rám, és én sem ismerem.

Kitöltöm az ívet, orvosi vizsgálatra küldenek.

– Beszámítják? – kérdezem sután.

– Micsodát?

– Hát a régi munkaviszonyt.

Beleolvas a papírokba, csak most veszi észre.

- Kell majd egy hogy is mondják – morogja. – Egy hazatérési nyilatkozat. Forgatja az adatlapomat.
- És közben? – kérdezi még.
- Közben?
- Úgy értem: hol dolgozott?
- Amerikában – felelem.
- Sofőr?
- Tanár.
- Ki tudja, miért, szégyellem magam. Még látom, amint a homlokára mutat.
- Beszámítják! – szól utánam. – Afelől nyugodt vagyok.

A garázsból a kapitányságra megyek. A Körtérre már nem jön be a HÉV, villamos közlekedik a Fehérvári úton. A vicinális végállomása sötét. Itt volt a Lordok Háza: a talponálló, ahol a pultra borulva aludtak a hajléktalanok. Szemben a Thinsz-cukrászda, a Tünde. Az öregek már nem élnek. Géza, a fiú, a stockholmi járat ablakából nézi a sarokházat, ahol lakott.

Kerülgetem Szent Imre herceget. A szobor kezében feketére ázott bronzliliom.

A hatvanegyes végighalad a Villányi úton. Ez itt a Feneketlen-tó, ez pedig a József Attila. A gimnáziumom. A Mozgásterápia csupasz fái alatt ott ül tolokocsijában apám. Várja, hogy visszajövök érte. Hogy meglátogatom. Húsz évet várt rám, és ma már húsz éve halott.

Halad tovább velem a villamos.

A Karolina út torkolatában fából ácsolták össze a vasúti hidat. Itt jön ki az alagútból a vonat. A fahíd alatt mindig nagyot rántott a szerelvény, nyilván az otromba pillérek miatt.

A kapitányság a Maros utca elején van. Hatemeletes épület, hullik róla a vakolat. A portán bádogszámot kapok. Ezzel engednek ki, amikor elvégeztem a dolgomat.

– Útlevel! – szól rám az alkalmazott, miután kipipálta a bejelentőlapomat.

Annak idején alá kellett írni a szállásadóval, és a házbizalmi is lepecsételte a bejelentőlapot. Mára mindebből csak az illetménybélyeg szertartása maradt.

– Valami más? – kérdezi az alkalmazott.

Kezembe nyomja a hazateleptülési útmutatót és egy sokszorosított adatlapot.

– Tessék kitölteni! – mondja. – Egy hét múlva készen lesznek a papírok.

Ilyen egyszerű minden. Annak idején letartóztattak ebben az irodában. Kitoloncoltak, mert nem volt érvényes vízumom. Most pedig se szó, se beszéd, a letelepedési engedély, a befogadó nyilatkozatok.

A portásfülke előtt a rendőr szalutál. Visszaadom a bádoglalapot. Sikerült ez is. Pehelykönnyűnek érzem magam.

A Vérmezőnél a felhők közül előbújik a nap. Katonák lovagolnak körbe-körbe, a tér mélyen lent van, a Krisztina körút szintje alatt. Ácsorgunk a parton nagyanyámmal. A lovak prüszkölnek, gőzölgnek, a friss lócitrom csípős, illatos.

Nagyanya nem siettet. Ő engem néz, én pedig a vágtazó, verejtékező lovakat.

A Vérmező szintjét később megemelték. A háború után ide hordták le a Várból a romokat. A területet parkosították, ma már hajléktalanok élnek a bokrok alatt.

A Déli pályaudvar végében volt egy nagy fémkorong. Arra állították a beérkező mozdonyokat. A nagy, szurokfekete masinák lefékeztek a korong közepén, azután csikorogva forogni kezdett a korong. Mielőtt visszaindultak, még egy rövidet füttyentettek a mozdonyok.

Megyünk haza. Nagyanya kisszakaszt vált. Ülünk az ötvenkilences villamoson.

Lassan formát ölt körülöttem a lakás. A konyha közepén már van egy asztal. Anyám világevője áll rajta, egy félmázsás Orion. Reggel kijövök, felteszem a vizet, bekapcsolom. Meghallgatom a Falurádiót, a Duna vízállását és hogy hol mennyit késik a vonat. Az ablakra már felerősítettem a hőmérőt. Napjában többször megnézem: a hőmérséklet soha, még véletlenül sem ugyanaz.

Közben felforr a víz, megiszom a kávé. Kezdődik a nap.

A dolgozószobám a legotthonosabb. Siettem vele. Még a földön aludtam, de a könyvek már ott sorakoztak a polcokon. Ugyanúgy, mint negyven éven át kint a világban. Fent a költők, alattuk a próza, a harmadik sor a lexikonok. Még álmodni sem tudtam, amíg fel nem húztam belőlük magam köré a falat.

Legalulra állítom a fényképalbumokat. Tucatnyi tömör dosszié, igazi képregény. Az egész életem benne van. Nem hiányzik csak a kezdet meg a vég. Mint mondtuk: a Veni sancte és a Te Deum.

A gyerekek képét már kikerestem. Itt vannak mind: a párizsi lányom, a hollandus, a görög és az utolsó, a trópusi fiam. Fel fogom nagyítani őket, kiakasztom. Berendezem a múzeumomat. Az asszonyok képe az autók és a házak közelében, az albumban marad.

Mielőtt útnak indulnék, mindennap kiállok a kertbe. Hunyorgok, topogok a fényben. El kell döntenem, hogy a ballont veszem-e fel vagy a télikabátomat.

Annak idején megfogadtam, hogy ha egyszer itt leszek újra, gyalog járok majd be a városba. Ma reggel a Ferenc József híd van soron.

Remeg alattam a vasváz, lágyan, fehérén csillog a víz felett a nap. Itt rohantam a tömegben anyámmal, amikor 1945 tavaszán megnyitották az ideiglenes fahidat. Egész reggel a Nagycsarnok árnyékában ácsorogtunk. Sok ezer ember véges-végig a Vámház körúton. Az is egy ilyen téli nap volt. Azután, tizenegy óra felé, kisütött a nap. És mi rohantunk kéz a kézben előre. Szemben velünk Buda felől egy másik áradat. Azok, akik odaát rekedtek, amikor felrobbantak a hidak.

Anyám szép szőke fiatalasszony. Összeszorítja a száját, gyere, kiáltja, ne maradj el! Folyik rólunk a verejték. Lágyan, fehérén csillog a víz felett a nap.

A Társadalombiztosító a Damjanich utcában van. Beállok a sorba. Szerencsém van: nincsenek sokan. Azonosító jelet és törzsszámot kapok.

– Nem fog hiányozni a trópus? – kérdezi az alkalmazott.

Valami olyasmit morgok, hogy mindenütt vannak még bajok. De ez itt komolyan veszi a dolgát. Nyílt tekintetű negyvenes ember, selyem könyökvédője van.

– Sokat olvastam – mondja – a szigetvilágról. Igaz-e, hogy egészen más a meleg a szárazföld belsejében és a partokon?

Megpróbálom elmagyarázni a párát. Azt, hogy nem a hőség teszi tönkre az embert, hanem a százszázalékos páratartalom. Elvenném a melegtől a kedvét, de látom: egészen felvillanyozom. A passzát és az antipasszát! Kikísér, kezét fogunk az udvaron.

Sikerült ez is. Van már betegbiztosításom. Elteszem az igazolólapot.

Az SZTK után a nyugdíjintézetet keresem. Nem beszél róluk senki, de azok közül, akik negyven éve mentek el innen, túl sokan végezték a hidak alatt.

A pénztár a Báthori utcában van, az Örökmécses közelében. Az irodán kedves hölgy fogad. Leültet, elmagyarázom a helyzetemet. Nem, eddig senki sem fizetett utánam. Most kell beiratkoznom hatvanévesen.

A járulék nem magas, de ahhoz, hogy jogosult legyek, húsz évig kellene fizetnem a részleteket. Felvonja a szemöldökét, elnevetem magam, és ő is nevet.

– A kinti nyugdíjával – kérdezi – mi lett?

Egy összegben kifizették.

– Semmi – felelem. – Megvettem belőle a repülőjegyet.

– Nem lett volna jobb odaát?

– Megöregedni sehol sem jó – felelem.

Nem először kérdezik tőlem, hogy miért jöttem haza. Eleinte még nekem is eszembe jutott. Nem mindegy? Úgy jöttem vissza, ahogy elindultam. Gondolkodás nélkül, természetesen.

Hát nyugdíjas úgy látszik nem leszek. Legalább valami papírt adhatnának! – mondom most ennek a hölgynek. Amivel kiválthatnám a villamosbérletet! Nem adnak. Ami nincsen, felelik, azt nem igazolhatja senki sem.

Marad a budai garázs. Ha kell a sofőr, visszavesznek. Beszámítják a ledolgozott éveket.

A Báthori utca a Ságvári térre vezet. Ide, ez alá a kapu alá cipeltük be a sebesülteket. Kint a téren, a lovas szobor talpazatán pattogtak a sorozatok. Mint a legyek hullottak az emberek. Emlékszem, csütörtöki nap volt, és úgy, mint most, tizenegy óra lehetett. Már két napja dúlt a városban a forradalom.

Körbejárok. Hallom a jajgatást, a gyerekek zokogását, érzem a puszkapor illatát, a sűrű, émelyítő vérszagot.

Lemegyek egy lépcsőn. A pincében félhomály van, időbe kerül, mire megszokja a szemem. Később megáll előttem egy ember. Nagy, nehéz pohár billeg a kezében, annak idején ilyen vastag üvegből készültek a borospoharak.

– Bizony – mondja komolyan. – Te is ott voltál.

A söntésben sűrű füst kavarog.

– Láttalak. Körbejártad a teret.

Velem egykorú lehet. Ilyen lett ez a nemzedék. A városban tolonganak a kopasz, verejtékező hatvanévesek. De ezt itt valahonnan ismerem.

– A mentőknél voltam – mondja. Összekoccintjuk a két háromdecis poharat.

– Én a buszosoknál – felelem.

– Emlékszel arra a palira? – kérdi. – Feldobtuk a hordágyra, keresztülrohantuk vele az egész Ságvári teret.

Amikor leborítottuk a földre, már nem élt.

– Véres lyuk volt az arca helyén – legyint a kövér. – Egy hulláért tettem kockára az életemet.

– Te is megsérültél – mondja, amikor visszaér, és leteszi elém a poharat. – Láttalak, bazmeg! Húzd a lábadat.

Ó lenne az? János, a barátom! Erről a bazmegről ráismerek.

– Szóval visszajöttünk! – mondja komoran. – Meglátogatjuk a múltat.

És néz rám hidegen, ellenségesen.

– Tudod te, mi a szimbíózis? – kérdezem.

Vállat von:

– Egymásrautaltság.

Mellettem ült, jó tanuló volt. Csendes, szorgalmas gyerek.

– Mint ez is itt, ez a hordó. És a penész fenn a falon. A kettő csak együtt ér valamit. Penész nélkül nem érik be a bor, és ha üresek a hordók, nincs nemespenész sem a köveken.

– Szóval ez itt a penész! – barátom körbemutat. – És még hogy nemes!

Szomorú, kopasz ember. Nem ő az: János már régen nem él. De az igaz, hogy keresztülrohantuk a Ságvári teret.

– A régiekre! – mondom.

Tompán koccan a kezemben a törhetetlen üveg.

A postást már ismerem. Mindennap becsönget: gyűjti a bélyeget.

– Felébresztettem, Dzsoni bácsi? – kérdezi vigyorogva.

Jó arcú, langaléta gyerek. Mulattatja, hogy ledőlök minden délután.

– Fel bizony! – mondom, és vele nevetek.

Pedig nem is kapok olyan sok levelet. A trópusról néha utánam irányítanak egy meghívót, az ünnepek után pedig fényképeket küldenek a gyerekek.

Tegnap jött egy nyomtatvány anyámnak. Tüdőszűrésre idézték, még a napot és az órát is megadták, amikor bemehet. Forгатom az értesítést, és előtt valami jóleső meleg. Engem negyven éven át sehova sem idéztek. Mintha nekem szólna ez az üzenet.

De azért szeretem ellenőrizni a dolgokat. Bemegyek a megadott időben. Kipróbálok az új igazolványt: a törzsszámot és az azonosító jelet.

A gondozó a János-kórház mellett van, a Városmajor sűrű bozótja felett.

– Megkapja maga is az idézést – mondják –, ha szabályszerűen bejelentkezett.

Átvilágítanak így is, ha már itt vagyok. Gyorsan dolgoznak, pillanatok alatt végeznek velem. Nem is kell megvárni az eredményt. Ha valami nem stimmel, értesítenek.

Már indulnék, amikor kiszólnak utánam:

– Tessék visszajönni! – mondják. – Hol készítették magáról az utolsó felvételeket?

– Schol – felelem. – Amerikában nem röntgenezik az embereket.

– Jó, jó! – türelmetlenkedik az orvos. – És mielőtt kiment?

Mielőtt kimentem!

– Van annak már negyven éve is! – felelem.

– Nem baj! – mondják. – Egy lelet akkor is lelet.

Utoljára újonckoromban világított át a Néphadsereg.

– A Róbert Károly körúton! – jut eszembe. – 1956 tavaszán. Volt valami beszűrődés a jobb felső sarokban. A vinkliben, ahová Puskás lőtte a tizenegyeseket.

Felírják. Beszerezzük! – ígérik, csak én nem értem, hogy minek.

– Nem veszi komolyan magát! – korhol az orvos. – Foltok vannak a tüdején, elmeszesedések. Itt, tetszik látni, egy értágulás. Ott pedig összenőtt a mellhártya és a szív-izomburok.

– Ugye, fullad? – kérdezik, én pedig szégyenkezve bevallom, hogy igen.

– Na látja! – mondják. – Az ember legyen óvatos hatvanévesen.

Állok az intézet kapujában, lágyan süt a nap. Háromkerekű tolokocsi parkol előttem. A régi, kallantyús modell. A kerekre szerelt körkörös kurbli csak később következett. Hallottam róla, de sose láttam. Amerikában benzinnel közlekednek a jobb módú mozgásképtelenek.

Apám kocsija. Kicsordul a könny a szememből. Mennyit jártuk kettesben a várost! Furcsa érzés, hogy itt most törődnek velem.

A Fogaskerekű megáll az Újszentjános előtt. Megyünk kirándulni nagyapámmal. Ez itt az Erdei iskola. Vidáman süt az Istenhegyi úton a nap. Ott lent pedig a Kurucles. A Manréza, a remíz, a szanatóriumok. A Sváb-hegyen még áll a régi állomás faépülete. A barna cirádák és a zöld tetőszerkezet, úgy, mint a bécsi erdőben Pressbaum és Maria Anzbach között. A múlt századbéli nyaralóhelyeken.

Minden megállóban túlköl a vonat. Mint hajó kürtje, panaszosan száll a tölgyfali-

getben a hang. Jól hallok ma is. Pedig a háború után kicserélték a régi dudát. Már csak a Közlekedési Múzeumban van belőle egy mintadarab.

Nagyapa bottal jár, fémpitykék csillognak a bütykös görbe boton. A hegyen fékevesztetten csattognak az énekesmadarak.

Nyirkos, szürke nap. Még nem dőlt el, hogy visszajön a tél, vagy készül már a tavasz. Elmúlt egy hét, beszereztem a papírjaimat. Hátravan még a Maros utca. A hazatelepülési nyilatkozat.

A portán a múltkori rendőr. Szó nélkül nyújtja a számot. Az irodán még aláírok egy ívet, azután megkapom a bordó színű személyi igazolványomat. „Határidő nélkül” – áll az adatlapon. Különleges bejegyzések nincsenek. El van törölve a múlt. Újrakezdhetem.

– Az útlevelét – kérdezik – nem akarja?

Megállok az ajtóban:

– Nem! – dadogom. – Én ezentúl már sehová sem megyek.

Fejcsóválva néznek utánam. Fegyelmezették, nem emelik a homlokukhoz az ujjukat.

A portásfülke előtt a rendőr szalutál:

– Megvan? – kérdezi. – Hát akkor isten hozta, uram!

Köszönésfélét mormolok, visszaadom a bádoglepomat. A Vérmezőnél a felhők közül előbújik a nap.

Kapaszkodom fel a hegyre. Félúton egy pillanatra megállok. Érzem a friss föld illatát, az avarillatot. Ez már nem a tél, ez itt már a tavasz.

Az utca sarkán, a Klimmék kertjében megszólal egy madár. Kettőt fütyönt, elhallgat, azután kvart lefelé, a harmadikat. Ébred a hegy. Innen már látom a házat, ahol születtem, a feketefenyőket és a diófáimat.

Megkapaszkodom a kerítésben. – Ugye, fullad? – kérdezte az orvos. – Legyen, kérem, óvatosabb!

Az ember ilyenkor végiggondolja az életét. Villámgyorsan, a másodperc töredéke alatt. Csakhogy én mást se csináltam negyven éven át. Most már semmire se gondolok.

A madárka pedig énekel tovább. Kristálytisza a hangja, szárnyal, csilingel a magasban. Megszólal a déli harangszó, lágyan, hófehéren süt a nap.

Oravecz Imre

SZAJLA

Oska

Íme, hát megleltem, nem hazámat,
hanem a nőt, kiért nem szűnök meg égni,
nem fiatal már, az ő hajában is ősz hajszálak,
de magas, karcsú és szép, mint egy afrikai gazella,
homloka széles, arca szabálytalan,